

Motion till riksdagen 2016/17:3280

av **Lars-Axel Nordell m.fl. (KD)**

Vattnets kretslopp

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattenverksamheter bör prövas från fall till fall utifrån miljö-, kultur- och näringshänsyn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglerna för statliga bidrag bör ses över så att det klart framgår att även de dammägare som blivit ålagda att genomföra en viss åtgärd kan omfattas av statligt stöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avloppsreningsverk ska utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar av att reducera läkemedelsrester och andra föroreningar som inte reningsverken är kapabla till i nuvarande processer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de viten som åläggs för brister i enskilda avlopp ska tillfalla kommunen i stället för staten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs ett regelverk som gör det möjligt att fortsätta med enskilda avlopp på landsbygden men att dessa ska kunna föreläggas att uppgraderas så att de uppfyller miljökraven, även då de ligger i samlad bebyggelse, och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att revidera VA-lagstiftningen för att underlätta bostadsbyggande utanför kommunernas tätorter och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett kraftfullt forsknings- och innovationsarbete inom va-sektorn och tillkännager detta för regeringen.

Fördämningar i vattendrag

Det är angeläget att skapa fria vägar för vandringsfisk, inte minst ålen, vars bestånd har minskat kraftigt och där vattenkraften pekas ut som den viktigaste orsaken till

minskningen. Här krävs att olika angelägna intressen vägs mot varandra på ett klokt sätt.

År 2012 slog Mark- och miljööverdomstolen fast att gamla privilegiebrev och urminneshävdar inte kan jämföras med tillstånd enligt miljöbalken. Även för sådana anläggningar som uppförts innan det infördes krav på tillstånd måste ägaren nu söka tillstånd för. Avsaknaden av offentlig finansiering för privatägda anläggningar medför att enskilda drabbas av orimliga ekonomiska konsekvenser. Enskilda dammägare tvingas välja mellan att investera mångmiljonbelopp eller att återställa den ursprungliga miljön, med omfattande skador på kulturmiljö, jordbruk och tredjeman som följd.

Riksdagen tillkännagav i april 2016 att regeringen bör återkomma med förslag på ett regelverk om tillståndsprocesser för vattenverksamheter som är flexibelt och anpassat till småskaliga verksamheter.

Kristdemokraterna föreslår i vår motion för utgiftsområde 21 att den kommande fondlösningen för kostnader av omprövning av vattenkraftsverksamheter även måste omfatta ekonomisk hjälp till de ägare som redan drabbats av kostnader i samband med rättslig prövning. På kort sikt behövs dessutom en tydlig lösning för de småskaliga vattenkraftsägare som riskerar konkurs på grund av att de varken har råd att avveckla sin verksamhet eller genomföra de åtgärder som länsstyrelserna kräver.

Kristdemokraterna föreslår i vår motion för utgiftsområde 20 att 80 miljoner kronor tillförs arbetet med att undanröja hinder för vandringsfisk. Anslaget bör kunna användas såväl för frivilliga åtgärder som för att kortsiktigt kompensera de småskaliga vattenkraftsägare som redan genomfört eller tvingas genomföra åtgärder. Frivilliga åtgärder är att föredra framför tvång.

Prövning från fall till fall

Kristdemokraterna stöder inriktningen att undanröja hinder för vandringsfisk. Ett konsekvent uttrivande av alla dammar som anses sakna tillstånd utifrån Mark- och miljööverdomstolens prejudikat skulle emellertid få orimliga konsekvenser. Prima åkermark skulle läggas under vatten och även stora kulturvärden hotas. Exempel finns på att flerhundraåriga dammar hotas av rivning med konsekvensen att exempelvis gamla bruksmiljöer förloras. På många platser har fördämningen i sig skapat livsmiljöer som skulle försvinna om dammen försvann. Borttagande av dammar kan också innebära ökad översvämningrisk nedströms eller torrläggning av sjöar uppströms. Även grundvattennivåer, och därmed vattenföringen i kringliggande brunnar, påverkas.

Kristdemokraterna vill att kulturmiljö, småskalig vattenkraft och den enskilda äganderätten ska uppvärderas. Därför måste prövningen av dammar göras på ett sätt som framstår som rimligt och genom att en avvägning görs från fall till fall. Ofta kan det visa sig att hänsynen till det lokala näringslivet, näringsfriheten, kulturmiljön, jordbruket eller andra naturvärden talar för att verksamheten bör fortsätta i befintlig form.

Statligt stöd även till obligatoriska åtgärder

I de fall där utrivning eller anläggande av vandringsväg är lämpliga åtgärder bör dessa i första hand finansieras av offentliga medel. Idag får inte länsstyrelsen ge bidrag åt verksamhetsutövare som genom dom ålagts att vidta åtgärder. Länsstyrelsernas

bidragsregler borde ses över så att det klart framgår att även de dammägare som blivit ålagda att genomföra en viss åtgärd kan omfattas av statligt stöd. Ett sådant förtydligande brådskar då dammrivningar redan pågår.

Fondlösning för vattenkraften

I den energipolitiska överenskommelse, som ingicks i juni 2016 mellan S, M, MP, C och KD, ska vattenkraftsbranschen fullt ut finansiera de kostnader, för till exempel omprövning av verksamheter, som gör att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Arbetet ska utgå ifrån den partsdiskuterade fondlösningen som Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten har haft. Samtidigt ska ”prövningssystemet utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträvade miljönyttan”. En proposition från regeringen väntas inom kort. Kristdemokraterna arbetar konstruktivt tillsammans med övriga ingående partier i uppföljningen av energiöverenskommelsen.

Det fondförslag som myndigheterna tagit fram innebär i stora drag att vattenkraftföretagen solidariskt samlar in pengar till en fond. Medel fördelas sedan från fonden bland kraftverksägarna i förhållande till dessas kostnader för nya tillstånd och miljöåtgärder, efter att en självrisk räknats av. Kostnaderna för de produktionsförluster som uppstår till följd av åtgärderna ska producenterna stå för upp till 5 procent av produktionsnivån, därutöver ska staten stå för kostnaderna. Denna femprocentsregel tillämpas sedan tidigare.

I en rapport¹ från IVL Svenska miljöinstitutet från april 2016 analyseras den småskaliga vattenkraftens situation. En av slutsatserna i rapporten är att det krävs en situationsanpassad bedömning, utifrån ett helhets- och systemperspektiv. Det skrivs också att en fortsatt utredning av det juridiska och finansiella ramverket för den småskaliga vattenkraftens framtida förändringar är nödvändig för att samhället ska lyckas genomföra en rättvis och hållbar omställning.

Effektivare reningsverk

I läkemedel som säljs i Sverige finns tusentals aktiva ämnen och förbrukningen ökar. Läkemedlen utsöndras ur kroppen och hamnar i våra avloppssystem. Dagens reningsverk klarar inte att bryta ned alla läkemedelsrester utan många följer med det renade avloppsvattnet ut i naturen mer eller mindre opåverkade. Det är ännu oklart exakt hur läkemedelsresterna påverkar människans och inte minst barnens hälsa, men forskning har visat att de kan påverka fiskar och andra vattenlevande organismer negativt.

Kristdemokraterna vill att avloppsreningsverk ska utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar av att reducera läkemedelsrester och andra föroreningar som inte reningsverken är kapabla till i nuvarande processer. Detta kan exempelvis göras genom pilotprojekt runt om i landet. Naturvårdsverket fick i december 2015 i uppdrag att, i nära dialog med Havs- och vattenmyndigheten, Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen, utreda förutsättningarna för användning av avancerad rening i

¹ <http://www.ivl.se/download/18.7e136029152c7d48c201af0/1461932910506/B2258.pdf>.

syfte att avskilja läkemedelsrester från avloppsvatten för att skydda vattenmiljön. Uppdraget ska redovisas senast den 1 maj 2017.

En grov skattning för svenska förhållanden visar att den extra kostnaden för att reducera läkemedelsrester från avloppsvatten ligger mellan 0,75 och 15 kr/m³, beroende på teknikval och reningsverkets storlek. Kostnaden för dagens rening av avloppsvatten ligger på mellan 2 och 8 kr/m³, beroende på storleken på avloppsreningsverket. Räknat på alla avloppsreningsverk i Sverige uppgår totalkostnaden till mellan 1,5 och 10 miljarder kr/år, vilket motsvarar 200 till 1 300 kronor per person och år och innebär en ökning av VA-kostnaden på mellan 10 och 50 procent. Generellt är reduktionen i de föreslagna kompletterande teknikerna runt 90 procent för de undersökta ämnena.

Förbättra kontrollen av enskilda avlopp

Brister som upptäcks vid inspektioner är ibland förknippade med stora kostnader för kommunen, och det händer därför att man hellre avstår från att kontrollera. Följden blir onödigt näringsläckage ut i vattendrag och marker, med negativa miljöeffekter. Det behövs incitament för kommunerna att genomföra regelbunden kontroll av enskilda avlopp. Vi föreslår därför att i de fall brott mot miljöbalken upptäcks i samband med kontroll av ett enskilt avlopp bör vitet som åläggs fastighetsägaren tillfalla den aktuella kommunen. Idag tillfaller de staten, medan det är kommunerna som har kontrollansvar.

Regelharmonisering för enskilda avlopp

I nuläget går det inte att förelägga enskilda husägare att åtgärda ej godkända avlopp om de bor i ”samlad bebyggelse”, med vilket menas en bebyggelse med minst 15 hus. Då blir det nämligen kommunens ansvar att ordna vatten och avlopp och att ta ut en avgift för detta. Denna avgift är ofta hög – i storleksordningen 250 000 kronor per hushåll – och drabbar alla fastighetsägare i den ”samlade bebyggelsen”. Av hänsyn till övriga fastighetsägare avstår därför kommunen i allmänhet från att ta över ansvaret för vatten och avlopp. Konsekvensen blir att det i praktiken är svårt att tvinga en enskild fastighetsägare i samlad bebyggelse att åtgärda ett ej godkänt avlopp. Det behövs därför ett regelverk som gör det möjligt att fortsätta med enskilda avlopp på landsbygden, men att dessa, även då de ligger i samlad bebyggelse, ska kunna föreläggas att uppgraderas så att de uppfyller miljökraven.

De tre lagar som idag reglerar vatten och avlopp – miljöbalken, anläggningslagen och vattentjänstlagen – harmonierar inte med varandra. Dessa lagar bör revideras så att de harmonierar. Det handlar både om själva lagarna och om hur rättspraxis utvecklats på området. Detta är särskilt tydligt när det gäller rättspraxis av framförallt vattentjänstlagens 6 § som har utvecklats till att bli ett stort hinder för bostadsbyggande utanför tätorter samtidigt som det försvårar åtgärdandet av ett stort antal ej godkända enskilda avlopp. Dagens lagstiftning har blivit ett stort hinder för bostadsbyggande utanför tätorter samtidigt som lagstiftningen försvårar nödvändiga åtgärder av ett stort antal ej godkända enskilda avlopp.

Problemet är att anläggningslagens möjlighet till VA-samverkan juridiskt krockar med vattentjänstlagens krav om att det alltid ska vara kommunalt ansvar för vatten och

avlopp i större sammanhang. I utredningen (SOU 2004:064) som föregick lagen fanns utrymme för kommuner att i de fall det ansågs lämpligare låta fastighetsägarna ordna vatten och avlopp genom VA-samverkan i enlighet med anläggningslagen. Denna möjlighet togs dock inte med i vattentjänstlagen. Att hantera konsekvenserna av att dessa lagar inte hänger ihop kostar idag både enskilda fastighetsägare och VA-kollektiv stora summor samtidigt som det kraftigt försvårar byggnation utanför tätorter på landsbygden.

Det är hög tid att revidera lagstiftningen i enlighet med utredningens ursprungliga förslag. Detta kommer att ge kommunerna möjlighet att medge ökad byggnation utanför tätorterna och minska ledtiderna i planprocesserna avsevärt samtidigt som det kommer att påskynda åtgärdandet av ett stort antal ej godkända enskilda avlopp.

Utveckling inom VA-sektorn

Det behövs ett kraftfullt forsknings- och innovationsarbete inom VA-sektorn för att långsiktigt säkra hållbara vattentjänster. Dessa tjänster omfattar vitala områden för ett fungerande samhälle. För detta krävs ökade satsningar på hållbarhetsfrågor som vatten, klimat och miljö. Det finns stora potentiella vinster vid sidan av miljö- och hållbarhetsaspekterna i en sådan riktad satsning för VA-sektorn, som är stor, kunskapsintensiv och i många delar ligger långt framme internationellt. Satsningar på forskning och innovation i VA-sektorn kan stärka Sverige som forskningsnation, leda till nya företag, fler arbetstillfällen och ökade exportintäkter.

Lars-Axel Nordell (KD)

Annika Eclund (KD)

Aron Modig (KD)

Roland Utbult (KD)

Emma Henriksson (KD)

Magnus Oscarsson (KD)